

CONCEPTIONS OF GIFTENDNESS: SOCIOCULTURAL PERSPECTIVES

Приредили: Shane N. Phillipson i Maria McCann (2007)
Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 23 cm, стр. 511

Књигу *Conceptions of giftendness: sociocultural perspectives* (Концепције даровитости из социокултурне перспективе) приредили су Shane N. Phillipson из Института за образовање у Хонг Конгу и Maria McCann са Флиндерс универзитета у Аустралији. Код нас се може наћи у библиотеци Института за педагошка истраживања и у Универзитетској библиотеци у Београду. Књига приказује четрнаест концепција даровитости у различитим друштвено-културним заједницама, као и импликације које те концепције имају по образовање. Циљеви приређивача су били: стварање корпуса знања о схватањима даровитости у различитим културама, допринос образовању у препознавању и развоју даровитости, без обзира на културу из које дете потиче, као и давање смерница за даља истраживања утицаја културе на различите когнитивне процесе. У образовању, идентификовање даровитости и креирање програма за даровите, углавном су руковођени схватањима и потребама припадника евроамеричке културе (приређивачи спајају европску и америчку културу због њихове испреплетености у изградњи доминантних научних схватања даровитости). Такви образовни системи суочавају се са тешкоћама и неуспесима у препознавању и развоју даровитости код деце која потичу из другачијег културног контекста.

Појединачне концепције даровитости приказали су аутори одабрани на основу доприноса у образовању даровитих и објављених радова у међународним часописима. Било је неопходно да припадају културолошкој групи коју описују, или да је добро познају и да су од ње прихваћени. Аутори на тај начин потичу из тзв. »зоне додира«, пошто поседују знања о образовању даровитих у евро-америчкој култури и о концепцијама даровитости у култури коју приказују. То их ставља у позицију

оних који могу најбоље разумети међусобне разлике и дати адекватне препоруке за проблеме са којима се суочава образовање. Међу њима је и наш аутор, др Јасмина Шефер, из Института за педагошка истраживања у Београду.

Предговор за књигу написао је Shane N. Phillipson, а Robert J. Sternberg уводни текст. Phillipson указује да је даровитост већ призната као социокултурни феномен, чему су допринели налази о значајним међукултурним разликама у схватању овог конструкта. У односу на уобичајене крос-културолошке студије, у овој књизи, међутим, нема међусобних поређења испитиваних културолошких концепција. Phillipson сматра да се таква поређења углавном врше из референтног оквира евроамеричке културе, а да уколико желимо да откријемо и разумемо било које значење, то можемо само у контексту културе у којој је формирано. За сада недостају знања о карактеристикама и импликацијама концепција даровитости изван евроамеричке културе.

На примерима испитивања практичне интелигенције у различитим друштвено-културним заједницама, Sternberg показује да се интелигенција и даровитост не могу свуда на потпуно исти начин схватати, јер од контекста зависи колико и која ће се постигнућа вредновати – а то су она која имају значај у датој средини.

У првом поглављу, донекле слабије организованом, Phillipson указује на разлоге избора социокултурне перспективе и приказује структуру књиге. Пролазећи кратко кроз развој проучавања даровитости, наводи неке од кључних проблема који у претходним теоријским и истраживачким приступима нису решени. У том приказу бави се и развојем проучавања интелигенције и креативности, пошто често чине компоненте модела даровитости. Промене у схватању интелигенције и креативности, које се огледају у све значајнијем уделу културе за њихово дефинисање, идентификовање и развој, праћене су истоветним променама у схватању даровитости. Phillipson истиче и допринос глобализације откривању разлика међу друштвено-културним заједницама. У истом поглављу упућује у дефинисаност културолошких група преко језика, у складу са лингвистичком и виготскијанском традицијом. Упозорава и на тешкоће у одређивању граница културе, јер су културе данас комплексније и мање стабилне, услед интензивних интеркултуралних размена подстакнутих глобализацијом. Читаоца упознаје са начином на који су одабране културолошке групе, али како је отворен позив за нове прилоге, не мора се бринути о томе колико је који део света заступљен. На крају, Phillipson открива даљу структуру књиге кроз навођење елемената које је требало аутори да презентују у својим приказима.

Елементи су унапред дефинисани како би се обезбедило успешније остваривање циљева књиге.

Аутори су најпре приказивали историјске, географске и друге значајне аспекте културе о којој пишу. Тако култура, у ствари, није била одређена само језиком, чиме се постиже задовољавајућа интерна хомогеност и дистинктивност у односу на друге културе. Неке културе, као што је код Аборицина, није могуће само преко језика дефинисати, због њихове језичке шареноликости. С обзиром на то да су могућа и другачија решења у погледу дефинисања културе, важно је што су аутори експлицирали све варијабле којима је култура одређена. Крос-културолошке студије су често методолошки критиковане због поједностављеног одређивања културолошких група. Тако се дешава да је култура замењена нацијом.

Концепције даровитости откривају како припадници дате културе виде порекло даровитости, како је историјски текао развој њеног схватања (значајно за разумевање значења даровитости), који су начини на које се може препознати даровитост, под којим условима се развија, у којим областима се испољава. Зависно од културе, негде је тежиште на имплицитним (лаичким), а негде на експлицитним концепцијама, односно на установљеним научним теоријама и моделима. Обе врсте концепција могу да открију поглед на свет, живот и човека, јер су прожете најзначајнијим вредностима и уверењима сваке културолошке заједнице. Ако су на располагању била истраживања из контекстуалистичког приступа, имала су посебан значај у одређивању психолошке основе даровитости. Када је било могуће, истицане су разлике између појма »даровитост« и блиских појмова. Потпун приказ концепције даровитости значио је њено повезивање са вредностима, потребама и другим карактеристикама културолошке заједнице у којој је формирана. У том смислу, аутори су тумачили шта из датих концепција проистиче по културолошку заједницу, шта проистиче по образовање, односно развој даровитости. Истицали су да ли постоје тешкоће у препознавању даровитости деце у школском контексту, на који начин се препознају даровита деца, шта се предузима да би се изашло у сусрет њиховим потребама. Такође, износили су виђења о томе шта развој глобализације значи за дату форму даровитости и како се могу превазићи евентуални проблеми које глобализација ствара. Овим елементом приређивачи су желели да допринесу актуелним разматрањима утицаја глобализације на различите системе.

Jimmy Chan приказује како кинески језик утиче на когнитивне способности, односно на врсту даровитости која услед тих утицаја бива

чешће развијана (математичка). Поред указивања на снажан утицај Конфучија, говори и о опасностима деловања политичке идеологије која заговара егалитаризам и колективизам, на схватање даровитости и став према њеном развијању.

Albert Ziegler и Heidrun Stoeger приказују комплексно историјско порекло савременог схватања даровитости у немачкој култури. Наглашавају, између осталог, утицај хришћанства (на значење даровитости), протестантизма (на начин идентификовања), ренесансе, економског развоја. У раду се говори и о имплицитним и експлицитним концепцијама даровитости.

За неке културе, попут тајландске, било је теже одредити схватање даровитости, јер је одувек изложена спољним утицајима, са премало писаних трагова који су углавном везани за више друштвене класе. Usanee Anuruthwong наводи да је на схватање даровитости и на став према њеном развијању, несумњиво значајан утицај имала религија (будизам), што се огледа у духовном одређењу основе даровитости.

Harold Begaу и С. June Maker приказују битне аспекте културе и схватања даровитости код Навахо Индијанаца и указују на примере погрешних интерпретација те културе од стране Американаца. Поред снажне духовности, карактеристика ове културе је препознавање даровитости кроз учешће у животу заједнице и бригу о другима, односно кроз допринос заједничком добру.

Препознавање утицаја савремених фактора, као што су рекламе, на имплицитне концепције даровитости, остварују Barbara Wong-Fernandez и Ma. Alicia Bustos-Orosa, у приказу једне културолошке групе на Филипинима. Истичу духовну основу даровитости и њену тесну везу са креативношћу, са решавањем проблема и интелигенцијом.

Увод у аборицинску концепцију даровитости, о којој говоре Kay Gibson и Wilma Vialle, указује на различите облике насиља вршене над Аборицинима, с драматичним последицама по очување и развој њиховог културног идентитета (слично се догодило индијанској култури у додиру са »белим човеком« и бројним другим културама).

Elias Mprofu, Constantine Ngara и Ephias Gudyanga наводе да су народи централне Африке у већој мери сагласни у тумачењу даровитости и још увек без значајнијих страних утицаја. За разлику од култура које везују даровитост за вредносно позитивна дела, у централној Африци је раширено схватање да даровитост може потицати и од злих духова и користити се за аморална дела (као што су вешто изведене крађе). Код њих је занимљиво то што сматрају да сви имају потенцијала за даровитост и не везују је само за појединце, нити само за људе.

У Малезији, како приказује Sivanes Phillipson, образовање у вези с даровитошћу је под великим утицајем западњачких идеја и система, што донекле блокира развијање сопствених система. Имплицитне концепције откривају колективистичко виђење даровитости.

У турској култури порекло концепције даровитости је у митологији, у усменим предањима и еповима. Номадски живот је водио развоју и вредновању телесно-кинестетичких и интерперсоналних способности. Аутор овог поглавља, Ugur Sak, бави се и могућим објашњењима занимљиве парадоксалности у образовању даровитих у Отоманском царству, које је укључивало готово само припаднике поробљених етничких група.

За развој теоријске основе даровитости предлаже се, између осталог, интердисциплинарни приступ њеном проучавању, јер се тиме најбоље захвата ширина феномена. Тако се Јасмина Шефер, у приказу словенског схватања даровитости (са фокусом на руску културу), ослања на појмове из лингвистичког, етнолошког, митолошког, филозофског, антрополошког и уметничког дискурса.

У Јапану, како наводи Nobutaka Matsumura, непожељно је издвајање, као и заговарање посебног образовања за даровите. У њиховом језику не може се пронаћи појам еквивалентан појму »даровитост«. Јапанци ће за остваривање изузетних достигнућа пре навести истрајност и напоран рад.

Концепције даровитости у евроамеричкој култури приказују Scott Barry Kaufman и Robert J. Sternberg. Наводе неке од карактеристичних ставова: даровити чине веома мали проценат људи, даровитост се заснива на високој општој интелигенцији, а понекад је укључена и креативност, процењивање се врши тестовима типа папир–оловка.

Maria McCann, други приређивач књиге, указује на постојање значајно различитих схватања даровитости у Аустралији. То потврђује став да се национално порекло не може замењивати културолошким. Указујући на разлике у схватањима и на пресудну улогу окружења у одређењу даровитости, Maria McCann наводи како би исто дете у неким крајевима земље било виђено као даровито, а у другим не.

Приказ образовне политике Енглеске, који дају Jim Campbell и Deborah Euge, осликава утилитаристички модел доминантан за образовање те земље, али и шире, којим се регулише добробит по заједницу. Аутори наводе да је циљ унапређења образовања даровитих постизање успеха на високо конкурентном тржишту (формираног процесима глобализације), стварањем лидера у знању.

У завршном поглављу приређивачи су кратко приказали метатеоријске концепције даровитости које полазе од тога да се могу, упркос

великој садржинској разноликости, издвојити типови или утврдити универзални елементи даровитости. Приређивачи дозвољавају такву могућност, али наглашавају да још увек нема довољно сазнања о постојећим разноликостима. Наводе разлоге зашто сматрају да прототипски модел (аутори модела Sternberg и Horvath) не доприноси сажимању разноликости. Помоћу метатеоријског модела, који су начинили Zigler и Heller, укратко анализирају презентоване концепције. Тиме проверавају валидност модела и олакшавају разумевање концепција.

Приређивачи позивају на даља испитивања повезаности језика, културе и даровитости и дају смернице за будућа истраживања мишљења и решавања проблема у различитим културама. Указују на важност упознавања, разумевања, поштовања и објављивања свеколике разноликости у схватањима даровитости. То може помоћи развоју мишљења и решавању проблема уопште.

Књига је у складу са актуелном социокултурном парадигмом, а својим садржајем покрива постојећи јаз у литератури. Сматра се значајном за људе који се баве образовањем уопште и образовањем даровитих, за иницијално образовање наставника и њихово професионално усавршавање. Помаже у разумевању културолошких разлика у схватању даровитости и њихових бројних импликација, што је један од изазова са којима се суочава образовање. Посебан ефекат овог занимљивог и поучног штива, које има и општеобразовни карактер, је тај што је више различитих култура приказано на једном месту. То додатно подиже свест о обиму и значају културолошког диверзитета, као и о последицама његовог занемаривања. Књига носи снажну хуманистичку поруку.

Јелена Старчевић
Педагошки факултет у Јагодини